

AFOHLED 3

46. MEZINÁRODNÍ FESTIVAL POPULÁRNĚ-VĚDECKÝCH A DOKUMENTÁRNÍCH FILMŮ
46TH INTERNATIONAL FESTIVAL OF SCIENCE DOCUMENTARY FILMS

ZACHRAŇTE FATBOYE!

První AFO večer se nenesl pouze ve znamení vyštaveného robota a magnetické poezie. Málem také došlo ke krádeži. Schytl by to jeden z místních fatboyů. Symbol festivalového pohodlí a relaxu. Činu nakonec zabránil zásah členů štábu, kteří hlavního podezřelého pronásledovali až na okraj Olomouce do Černovíru. Kdoví, co se tam dělo dál. Berte ale na vědomí – s fatboyem se nikam netahejte, nechte ho na místě, rozvalte se na něm a čtete AFOhled. Dnes mu dominují samé živelné ženy. Budou vás pronásledovat téměř na každé stránce. Klidně i v Černovíru.

Dobrodružné čtení přeje

– ONDŘEJ ČÍZEK, ŠÉFREDAKTORKA

Život pod ledem

Rozhovor s Marthou Holmes

Martha Holmes je producentkou televize BBC a především pak šéfproducentkou populárního televizního seriálu Life, jehož filmová verze již zanedlouho spatří světlo světa. Během své kariéry dosáhla řady ocenění a podílela se na přírodovědných pořadech, které redefinovaly podobu tohoto specifického televizního formátu.

Jaký máte vztah k přírodě?

O přírodu mám veliké obavy, jelikož jsem v ní vyrůstala a naučila jsem se ji brát tak, že tu bude navždycky. Teď ale vím, že už to dávno není pravda. Prostor pro přírodu se neustále zmenšuje, takže se o ni přirozeně bojím.

Původně jste studovala podmořskou biologii. Jak jste se dostala k dokumentárnímu filmu?

Odjakživa jsem věděla, že se chci věnovat filmu nebo výzkumu. Můj profesor na univerzitě mě pak přesvědčil, že se daleko více zajímám o film. Moje diplomová práce byla zaměřená na podmořskou biologii, takže jsem se naučila potápět. Zároveň jsem tak mohla natočit dva filmy. Když jsem se pak dostala k BBC, měla jsem zkušenosti se zoologií, podmořskou biologii, ale i natáčením filmů.

Myslíte si, že videozáznam dokáže alespoň částečně nahradit bezprostřední zážitek, který zažíváte v přírodě?

Snažíme se, jak to jde. Pokoušíme se toho dosáhnout pomocí obrazu, kombinací intenzivních záběrů a zvukové složky. Chceme ten zážitek zprostředkovat tak dobře, jak jen nám to okolnosti umožňují.

Co vlastně obnáší pozice šéfproducentky přírodovědných pořadů?

Starám se zejména o rozpočet. V zásadě upravuji projekt tak, aby se z původní, často velkolepé a bezbřehé myšlenky, stala myšlenka realizovatelná. Zároveň pro projekt hledám vhodné lidi. Jenom pro seriál Life máme pět producentů, pět asistentů produkce a řadu nejrůznějších vědců a výzkumníků.

POKRAČOVÁNÍ NA STR. 2 →

POSTŘEHY

I.

Dopolední posezení u „old-coolových“ videoher se neslo v ryze nostalgickém tónu. Se slzami v očích jsem zavzpomínal na časy maskulinních hrdinů, genderové nevyváženosti a nemotivovaného násilí. Byly to doby, kdy k dohrání jedné hry stačily pouze dva páry neuronů, palec pravé ruky a tři čtvrté hodiny volného času. Pak jste s klidným svědomím mohli vyrazit na čerstvý vzduch a vyzkoušet na o hlavu menších spolužáků některé z nově naučených chvatů. Myšlenka na kariéru pouličních bojovníků či vousatých instalatérů nám dennodenně ulehčovala hodiny strávené ve školní lavici. (LM)

II.

Po sociálních sítích ke mně včera ráno doputoval citát ředitelky slovenské frakce Greenpeace: „Já tu elektrinu k svému životu nepotřebuju, ten televizor si kludně pozriem aj pri sviečkách.“ Co takhle ji příští rok pozvat na AFO jako humorizátorku vědy? (TB)

III.

Redakce festivalového deníku. Odříznutá od venkovního hýření, koncertů, doprovodného programu. Pohlcena svým soukromým vesmírem. Redaktoři jsou namačkaní vedle sebe, každý si hledí svého monitoru, každý má svůj program. Přesto je občas spojil společná věc. Včera to bylo třeba reggae. Zvráceně pozdívalo náladu v redakčním skleníku. Prosím, už to nechci nikdy slyšet. Didlydongdong. (oči)

IV.

Ktož jsú bůží bojovníci a zákona jeho... Nahlas a sborově. Přesně tak včera odpoledne překvapila skupina muzikologů návštěvníky festivalu na Konviktu. Když z ochozu v druhém patře doslova zahřměl husitský chorál, zabral jako kdysi. Lidé relaxující v atriu, obklopeni výdobytky techniky a připraveni na další zážitky ze světa vědy, sebou rázem trhli a zamířili vyděšené pohledy ke stropu. V mnohých se v ten moment zastavila každá molekula. Ať žije akustika! (rene)

← POKRAČOVÁNÍ ZE STR 1

Je potřeba všechny nadchnout pro věc a přesně jim vysvětlit naši představu, jelikož kupříkladu producenti často vidí věci z jiné perspektivy, než z jaké ji vidí vědci. Tohle probíhá během několika prvních měsíců. Vědci pracují a hledají všelijaké příběhy, které by se daly přetvořit do seriálu. Druhý rok – během natáčení – se musím zabývat především tím, jestli vše funguje podle plánu, jestli máme správnou techniku. V neposlední řadě jde o to, aby se ušetřilo co nejvíc peněz, optimalizovaly náklady na vybavení a logistice.

Necháváte si vyrábět speciální filmové vybavení, které umožňuje natáčení ve specifických podmínkách?

Přesně tak, pro každý seriál se vyrábí nové zařízení. Měli jsme kupříkladu štěstí, že v roce 2008 probíhaly Letní olympijské hry v Pekingu, kde vyvinuly miniaturní kamery s vysokým rozlišením. Ty jsme pak mohli použít při natáčení malých živočichů, především hmyzu. Stejně tak používáme rychloběžné kamery, které umožňují dosáhnout extrémně zpomalených záběrů. Odhalují momenty lidským okem prakticky nepostřehnutelné. Na těchto práci je nejlepší náš vztah s vědci. Zatímco oni nám dodávají náměty a příběhy, my jim na oplátku zprostředkujeme zachycenou realitu. Když se pak na zpomalené záběry podívají, jsou nadšení z toho, co všechno na nich lze objevit.

V dokumentárních filmech se angažuje řada vědců. Jak vlastně taková spolupráce vypadá? Není to přeci jen trochu chaos?

Kdepak, není v tom žádný nepořádek, jelikož pracujeme s jedním vědcem na jednom specifickém tématu. Zaměstnáme ho na dva až tři týdny, pak se s ním rozloučíme a začneme přemýšlet o dalším příběhu.

Je vůbec možné vytvořit nějaký pevný scénář přírodovědného filmu, nebo při natáčení vycházíte z improvizace a nahodilosti?

Často natáčíme zvířata, takže je jasné, že nelze moc režírovat. Ale víme přesně, jaké typy záběrů chceme získat. Bez úpravy a zásahů to ve finále nejde. Důležité je vytvořit z natočeného materiálu nosný příběh.

Neuvažovali jste o tom, že natočíte filmovou verzi dokument Life ve formátu 3D?

Mohli jsme pochopitelně natáčet i ve 3D, ale patrně by se nám náklady na realizaci nikdy nevrátily. Nakonec jsme zvolili klasický materiál.

Filmování v přírodě a čekání na kýžený záběr musí být časově nesmírně náročné. S kolika hodinami materiálu obyčejně přicházíte do střížny?

Je to vskutku mnoho hodin. (smích) Poměr toho, co se natočí, a toho, co jde na obrazovky, je neuvěřitelný. Kupříkladu u seriálu Life to bylo 300 ku 1. Náklady na filmový materiál nejsou vysoké, jenomže kameraman přijde na místo, zapne kameru a čeká na správný okamžik. To může trvat i hodiny, takže největší náklady jdou na štáb, na lidi, kteří stojí za kamerou, případně potom sedí ve střížně.

Je tradice přírodovědných dokumentů ve Velké Británii stále živá?

Tradice je opravdu velmi dlouhá, už více než padesát let. Řekla bych, že Velká Británie je v podstatě centrem pro natáčení přírodovědeckých dokumentů. Jediným omezením by mohla být kreativita, jelikož chceme vyprávět příběhy stále novým způsobem.

Který živočich vás při natáčení nejvíc potrápil?

Je jich opravdu hodně. (smích) Opět se vrátím zpět k otázkám technologie. Nejtěžší bylo natáčet malé organismy v Antarktidě. Možná byste čekali, že pod ledem nic žít nebude, ale opak je pravdou. Je tam plno života. Nicméně v té zemi se organismy pohybují velmi pomalu a pokud bychom film nezrychlili, působil by nudně. Takový proces natáčení je po technologické stránce neuvěřitelně náročný, jelikož je potřeba vyvrtat díru do ledu, nainstalovat kamery, světla a nezbytné počítače. Navíc jsme nechtěli dělat statické záběry, ale celé to dění rozpoehybovat. Zařízení proto bylo potřeba uchránit nejen před vodou, ale i teplotou, která dosahovala minus dvou stupňů Celsia. Takže ve výsledku nebyl ani tak problém se samotnými zvířaty, jako s technologií.

- LUKÁŠ MASNER

AFO REPORT

Boon představil přírodopisný boom

Poslední rychlé prolisování učebnic biologie pro gymnázia, zbrklé výměny preparovaných motýlů, bleskové úpravy herbářů vlhčeným ubrouskem a přednáška Percy Smitha a vznik přírodovědného dokumentu mohla začít. Timothy Boon, kurátor, historik a vedoucí sbírek londýnského Muzea vědy, se dlouhodobě věnuje historii žánru vědeckých dokumentárních filmů ve Velké Británii. S pomocí precizní powerpointové prezentace představil včera ve filmovém sále pionýra přírodopisného filmu, Percyho Smitha. Jak mohli diváci z přednášky postřehnout, Smith se specializoval na mikrokinematografi, časosběrné postupy

a podmořské záběry, které se staly jádrem přírodopisných filmů. Přednášející ve svižném tempu střídal střípky z režisérova soukromého i tvůrčího života a doplňoval je nacvičenými glosami. „A zde Smith bydlel

– všude špína. Toto je Smithův dům ze zadu – taky špína... Smith hodně pracoval,“ zahlásil například. Boon představil inovace, kterými dokumentarista obohatil dějiny filmové

vědy. Z nejvýznamnějších jde o techniku časosběrného snímání. Díky němu můžeme pozorovat události probíhající v enormně dlouhém čase v několika vteřinách. Percy Smith používal časosběr již na začátku dvacátých let minulého století k zachycení růstu rostlin. Při prvním uvedení snímku Birth of a flower v roce 1910 v Londýně, bylo nadšení z inovace tak velké, že diváci odmítali sál opustit, dokud film neuvidí znovu. Smithova touha po technických novinkách byla natolik cílevědomá, že každý pokoj domu, který obýval sám, přetvořil v malou dílnu na jednotlivé filmové vlně. Tim Boon zakončil přednášku podnětnou diskuzí s diváky. Vysoký počet dotazů potvrdil neucházející zájem o přírodopisný film, který, jak Timothy Boon prokázal, trvá již od prvních Percyho premiér na počátku minulého století.

- KRYŠTOF POHL

WWW.AFOHLED.CZ
2012. 4. 11
17. 4. 11
VIDĚT & VĚDĚT
WATCH & KNOW
WWW.AFOHLED.CZ
Academia film - London

Asexuáli nie sú divní

Rozhovor s Angelou Tucker

Angela Tucker je brooklynská scenáristka, producentka a režisérka, ktorá sa vo svojich filmoch venuje rôznym sociálnym problémom. Dnes v Divadle hudby v rámci bloku Hraniční podoby genderu predstaví svoj dokument (A)Sexual o alternatívnej podobe sexuality.

Je dôležité hovoriť o sociálnych problémoch prostredníctvom dokumentov?
Áno. Keď som na magisterskom štúdiu robila dokument o treste smrti, zbadala som, akú silu má film - môže ukázať problémy tak, že o nich ľudia začnú zmyšľať iným spôsobom. Snažím sa ukázať ľuďom niečo, o čom by mali hovoriť a premýšľať.

Ste často členkou poroty na festivaloch?
Na dvoch troch festivaloch som už v porote bola. Tento festival je veľmi fascinujúci, lebo všetko je vedecké. Je zaujímavé vidieť rôzne oblasti, z ktorých filmy prichádzajú, vidieť film o rastlinách, potom o deťoch a ich pozornosti a o ďalších rôznych veciach.

Videla som, že ste veľmi aktívna na vašom Twitteri a máte svoj blog. Myslíte si, že práve prostredníctvom týchto kanálov môžete lepšie komunikovať s vašim publikom?
Jasné. Okrem toho, že som filmárka, pomáhám ďalším filmárom s tým, ako používať Twitter a Facebook a vysvetľujem im, prečo to má zmysel. Tým si vlastne zarábam, aby som dokumenty mohla točiť. Vďaka sociálnym

sieťam vedia ľudia, na čom pracujem, vedia aj to, že som tu na festivale a tak ďalej. Takže áno, je to skvelý nástroj, ako komunikovať priamo s publikom. Publikum sa stalo vlastne komunitou, ktorá chce vedieť o tom, kedy natočíte ďalší film a chcú vedieť viac aj o vás.

Spomenuli ste zarábanie peňazí. Videla som video o projekte Kickstarter. Povedzte mi o ňom viac.

Kickstarter je platforma, ktorá sa nazýva crowdfunding. Stanovíte si cieľ, napríklad 10 tisíc dolárov a oslovíte verejnosť. Pokiaľ nedosiahnete celú sumu, tak nedostanete nič. Je to dobre vymyslený spôsob, pretože ak by ste získali len 5 tisíc, vôbec by to nepomohlo - film by ste nedokončili. Kickstarter je v zarabani peňazí špecifický. Nestačí len rozosielať e-maily a dúfať, že vám niekto pošle peniaze. Musíte sa snažiť, šíriť info po webových stránkach, nesmiete to zanedbať a musíte byť v práci vytrvalý. Nakoniec sme peniaze získali a príbeh má šťastný koniec. Je to skvelá platforma pre umelcov, najmä pre tých, ktorí sú v kontakte s verejnosťou, pomáhajú aj sociálne siete, pretože ľudia vás sledujú a už o vás niečo vedia.

Áké sú klady a zápory nezávislého filmu?
Podľa mňa vôbec nemá zápory. Pre rôznych ľudí je skvelé vidieť rozmanité veci, filmy môžu ukazovať rôznorodé miesta, odlišné problémy. Veľa skvelých nezávislých filmov som videla v televíznom vysielaní, čo bolo úžasné, a dúfame, že tam dostaneme aj náš film. Bolo by skvelé, ak by existovalo ešte viac rôznych miest, kde by ľudia mohli vidieť nezávislú kinematografiu.

Natočili ste film o asexuáloch. Aká to bola práca?

Natočila som dokument (A)Sexual. Začala som na ňom pracovať zhruba pred štyrmi rokmi. Niekde som si prečítala o asexualite článok a zdalo sa mi to hrozne zaujímavé. Ešte zaujímavejšie sa mi zdalo, že keď som sa bavila s ľuďmi o identifikovaní asexuálov, bolo to pre nich divné a častokrát o tom ani nepočuli. A tak som sa ako dokumentaristka, ktorá zistila, že ľudia o niečom nevedia a napriek tomu na to majú silné reakcie, rozhodla, že by bolo skvelé spracovať to. Zoznámila som sa s Davidom Jayom, ktorý je hlavou tohto hnutia. On vlastne chodil na tú istú vysokú školu ako ja, čo som vôbec nevedela, až kým sme sa nestretli. Tým pádom ku mne hneď nadobudol dôveru a film pokryl problémy ľudí, ktorí sa identifikujú ako asexuáli. V skutočnosti je film viac o rozpútaní diskusie o asexualite.

Okolo heterosexuálov a homosexuálov existuje mnoho stereotypov. Spájajú sa nejaké aj s asexuálmi?

Okolo mužov a žien, ktorí sa identifikujú ako asexuáli, sú stereotypy. Sú to vlastne ľudia, ktorí sa rozhodli, že nebudú mať sex, ostatní si potom myslia, že sú divní. Cieľom filmu je predstaviť ľudí, ktorých by ste možno ani nepoznali. Že sa identifikujú takým spôsobom neznamená, že je s nimi niečo v neporiadku. Je viacmená podmienu hlavne mužov vidieť ako tých sexuálne aktívnych, takže pokiaľ sa tak ako muž nesprávate a identifikujete sa ako asexuál, stále sú okolo toho reči. To je ukázané aj vo filme priamo na Davidovi.

Ste ženou filmárkou. Považujete sa za feministku?

Neviem. Je vtipné, že sa ma na to pýtate, lebo nedávno som o tom mala debatu so známymi. Myslím, že som feministkou už len preto, že som schopná definovať feminizmus tým spôsobom, ako si ho chcem definovať sama - som silná žena, ktorá hovorí nahlas o rôznych veciach. Takže áno, verím tomu, že som, aj keď feminizmus je asi dosť subjektívny.

- VLADIMÍRA MIKUŠOVÁ

Angela Tucker / (A)sexuálni / Hraniční podoby genderu / 14. 4. / 17:00 / Divadelní sál

CHEMWORLD

Chemie je život. Je všude kolem nás, tvoří a staví náš svět už po staletí. Díky chemii je náš život jednodušší, zajímavější a inspirativnější, jen si to vzdycky neuvědomujeme. Vždyť například všechno, co slyšíme, vidíme, cítíme nebo čeho se dotýkáme, je tvořeno chemií a chemickými látkami. Smyslové vjemy obsahují různé složité série chemických reakcí a interakcí v lidském těle. Abychom mohli rozumět světu kolem nás, je důležité chemii rozumět a znát ji. Ale ruku na srdce. Byla, nebo je právě chemie váš nejoblíbenější předmět?

Iniciátoři unikátního projektu, první virtuální učebny chemie – CHEMGENERATION.COM, si uvědomují, že bude nejčastěji zaznívat negativní odpověď. A právě proto světová chemická společnost BASF, ve spolupráci s Českou společností chemickou v rámci letošního Mezinárodního roku chemie, korunovala své úsilí a vytvořila specifický studijní nástroj přibližující technologické milníky, historii i současné plány této vědy. Hlavním cílem projektu CHEMGENERATION.COM je prezentovat a zpopularizovat vědní obor prostřednictvím množství bohatého multimediálního obsahu, interaktivních ilustrací a moderních webových aplikací. Chemie by pak měla být atraktivnější a srozumitelnější zejména pro mladší generace. Hlavní část stránky, nazvaná Technologické milníky z pohledu chemika, prezentuje vývoj a klíčovou roli chemie v dějinách hlavních průmyslových odvětví. CHEMGENERATION.COM nabízí bohaté vědecké a studijní materiály, videa, interaktivní grafy, moderní a populární webová řešení, která napomáhají vzdělávat mladé lidi o historii a vývoji chemie, významných vědcích a chemických výzkumných projektech současnosti. Právě díky těmto sekcím a videím může mládež velmi snadno pochopit důležitou roli, kterou chemie hraje v našich životech. Chemie je vše: naše minulost, naše současnost a co je nejdůležitější, naše budoucnost. Proto se určitě vyplatí prozkoumat a objevit její fascinující svět.

— BASF SPOL. S R.O.

Ženy narážejí na skleněný strop

Rozhovor s Alicí Červinkovou, genderovou specialistkou a porotkyní České soutěže.

Jaké je u nás postavení žen ve vědě ve srovnání se světem?

Kdybychom se podívali čistě jenom na čísla, tak srovnání České republiky v mezinárodním kontextu není vůbec špatné. V Evropě je například nejvyšší počet žen ve vědě v Rumunsku a Bulharsku. To lze interpretovat i jako důsledek toho, že v těchto zemích nemá věda moc dobré postavení a platové ohodnocení. Takže muži z vědy odcházejí buď do jiných zemí, nebo do soukromého sektoru, a ženy pak posty obsazují místo nich. Problém je spíše v tom, že jsou ženy zastoupeny ve vědeckých oborech nerovnoměrně a nedosahují vyšších akademických pozic.

Jak se dá tato situace řešit?

Je potřeba dosáhnout rovných podmínek, v tomhle by se měla určitě stát nějaká širší společenská změna. Otázku žen ve vědě nemůžeme oddělovat od jejich postavení v české společnosti. Flexibilita, která se v rostoucí míře objevuje na pracovním trhu

jako jedna z neoliberálních politik, čím dál tím více zasahuje i akademické profese. V takto rozdaných kartách je pro ženy ještě obtížnější věnovat se vědecké dráze.

Setkáváte se i s extrémními názory, například že ženy do vědy nepatří?

Myslím si, že v současnosti funguje jiná rétorická strategie. Říká se, že žádný problém související se ženami ve vědě není, protože věda je buď dobrá, nebo špatná. Tato vyjádření ale vůbec neberou v potaz širší sociální rámce. V genderových studiích se používá i metafora skleněného stropu. Tedy velmi jemných neviditelných překážek, na které ženy narážejí, když chtějí jít svou vědeckou dráhou dál. Velmi často se stává, že ženy pak vnímají odchod z vědy nebo setrvání v nějaké nižší akademické pozici jako své individuální selhání. Nevidí v tom systémový základ, to je jedna z věcí, kterou řešíme v Centru pro ženy ve vědě. Poukazujeme na to, že tyto problémy jsou systémové, ne individuální.

— EVA KAMENÍKOVÁ

Celý rozhovor si můžete přečíst na www.afo.cz

RECENZE

Svět bez včel nebude žádný med

Včely po světě létají již sto padesát milionů let, deset tisíc let žijí společně s člověkem a nyní vážně hrozí, že vymřou. A pokud se to stane, stejný osud stihne i motýly a čmeláky. Jestliže vymizí hmyz, vytratí se postupně také ptáci a rostliny. A pokud by vyhynuly i rostliny, celý ekosystém se zhroutí. Lidé si důležitost medonosných dělnic uvědomují již několik tisíc let, včelařství se věnovali už před přelomem letopočtů ve starověkém Egyptě. V minulých letech však začaly včely nadměrně vymírat, a to bez zjevné příčiny. Podrobnější výzkumy ovšem ukázaly, že se o žádnou záhadu nejedná, důvodů této pohromy je hned několik. Může za to samozřejmě člověk a jeho necitlivé zásahy do životního prostředí.

Hlavním nepřitelem včel jsou pesticidy, chemické přípravky, které jsou primárně určeny k hubení rostlinných a živočišných škůdců. Slouží k ochraně plodin na polích, ale brání i technické produkty či byty a domy před zdravými mravenci či krysami. Nejvíce se stále uplatňují v moderním zemědělství. Pro včely jsou tyto látky nebezpečné, co víc – v důsledku jsou pro ně smrtelné a každý rok jich kvůli nim umře několik tisíc. Pesticidy mají na včely stejný účinek jako nervový plyn na člověka. Otrávené včely nemohou najít cestu zpět do úlu a zemřou, bez dělnic pak zkolabuje i celý roj. Dalším důležitým problémem, který dokument zmiňuje, je i komerčně zaměřený velkochov, kde se včelami zacházejí nešetřně a často je kvůli většímu zisku geneticky modifikují. Ve snímku Královna slunce vystupují zkušení včelaři z celého světa, které doplňují komentáře několika odborníků na danou

problematiku, od chemiků a fyziků až po filozofy. Včelaře spojuje láska k ruhovanému hmyzu i medu, jeden z účinkujících své včely dokonce šmrá knirkem. Tmelí je však také strach z budoucnosti.

Včelaři i odborníci z celého světa volají po jediném a zdánlivě jednoduchém řešení: zakažte co nejřív pesticidy. Ve světě se sice proti nim začíná bojovat, ale na záchranu včel to nestačí. Například Evropská unie na začátku roku 2009 přijala novou legislativu, která upravuje používání pesticidů (například zakazuje postřiky z letadla nebo jejich používání na místech, kde se pohybuje hodně lidí), na druhou stranu ale pořád existuje nemálo výjimek a užívání jedů proti škůdcům zůstává naprosto běžné.

— EVA KAMENÍKOVÁ

Taggart Siegel / Královna slunce: Co nám říkají včely / Světová soutěž / 14. 4. / 17:00 / Filmový sál

Jak filmy neslyším

Pohled neslyšícího diváka na snímky se skrytými titulky

Věra Strnadová v dětství prodělala těžké onemocnění, kvůli kterému ztratila sluch. Vystudovala pedagogickou fakultu, poté se věnovala přednášení a dobrovolnictví. Stála u založení České unie neslyšících, byla předsedkyní Komory sluchově postižených při Národní radě zdravotně postižených v ČR. Podílela se i na prosazování legislativních úprav ve prospěch sluchově postižených občanů a v současnosti se věnuje práci v oblasti skrytých titulků. Těm věnovala i následující řádky.

Němý film

Audiovizuální dílo autoři obvykle vytvářejí s předpokladem, že je bude sledovat divák, který vidí i slyší. Obraz a zvuk tedy tvoří promyšlenou jednotu. Jak takové dílo vnímá člověk, který neslyší? I když se říká, že osobní zkušenost je nepřenositelná, pokusím se s vámi o ni rozdělit. Pokud neslyšíme, jsou pro nás filmy bez titulků jen pohyblivými obrázky, jejichž významovou linií se (často neúspěšně) pokoušíme uchopit. V éře němých filmů byly snímky koncipovány spíše vizuálně. Případné dialogy řešily mezititulky. V dnešních snímcích však tvůrci kladou mnohem větší důraz na dialogy, pro pochopení děje jsou podstatné. Jak to funguje? To si můžete snadno vyzkoušet sami. U filmu, který vás zajímá a jehož děj předem neznáte, si vypněte zvuk a sledujte, jak rychle vás to přestane bavit.

Pouhé dialogy nestačí

Vysílá-li se cizojazyčný film v originále, bývá opatřen překladovými, tzv. otevřenými titulky. Slyšící lidé se obvykle domnívají, že tyto překladové titulky neslyšícím divákům stačí. Nestačí. Jsou určeny slyšícím divákům, kteří rozpoznají jednotlivé mluvčí po hlase, a to dokonce i tehdy, je-li mluvčí mimo záběr. Mně v těchto případech pomáhají skryté titulky. Na obrazovce si je navolím dálkovým ovladačem na teletextové stránce 888. Skryté titulky mi mluvčího mimo záběr označí buď jménem, anebo barvou, která je promluvě dané postavy přidělena. Když vím, že Helena má barvu zelenou, Karel modrou a Marie žlutou, mám přehled o tom, kdo co říká, a to dokonce i tehdy, když se hádají. Ve skrytých titulcích je

V posledním roce pozoruji, že kvalita skrytých titulků citelně poklesla. Překlepy, pravopisné chyby, nepřesné časování, nesprávné zalomení textu.

uvedeno nejen, kdo mluví, ale i to, jak mluví, není-li mluvčímu vidět do tváře. Jinak bych nepoznala, zda postava ve filmu, otočená ke kameře zády, šeptá, mluví plačtivě, rozechvělým hlasem či ironickým tónem. Překladové titulky mi také nic neřeknou o tajemných krocích na půdě, o zvuku telefonu, klepání na dveře a podobně. Holt jsou určeny slyšícím lidem.

Všeho moc škodí - i hudby

Oznamování zvuků ve filmu je pro nás, kteří neslyšíme, velmi důležité. Někteří autoři skrytých titulků však nemají dostatečný cit pro míru. Oznamují nám každý hudební předěl či hudební znělku oddělující jednotlivé scény ve filmu, v seriálu či v soutěži. Vždy mne dokáže znechutit titulek HUDBA, který v podstatě nemá žádnou funkci. Při pohledu na historická kamna v muzeu, na lyžující dvojici, na jedoucí auto. Jen v případě, že hudba ve filmu nějak ozřejmí či dokonce ovlivní vývoj děje, má oznámení hudby

význam. Také se mi nelíbí, když se při záběru na houslistu v akci objeví titulek „HRAJE NA HOUSLE“. Uvítám však sdělení, jak houslista hraje, boduje-li na soutěži či naopak hraje falešně.

Prosím, necenzurovat!

Marně si lámu hlavu, proč nás někteří titulkáři chtějí vychovávat. Zatímco slyšící diváci mohou slyšet všechno, aniž by došli vážnější mravní újmy, neslyšícím je text někdy cenzurován. Pokud měl autor určitý umělecký záměr, například naznačit vyjadřovací úroveň určitých postav, pak by bylo možno jakoukoliv svévolnou změnu v textu považovat za zásah do autorských práv. Jinak přece bude mluvit profesor na univerzitě a jinak podnapilý námořník v hospodě. Zkuste „zeslušnit“ větu, kde si desetiletý chlapec stěžuje kamarádovi: „A místo kurva, píča musím říkat ježkovy oči!“ I když si jemnocitná autorka skrytých titulků stýská, že má zábrany podobné výrazy

psát, nejsou to přece její vlastní slova. Navíc by změnou často utrpěla i pointa.

Nejsou peníze - není kvalita
V posledním roce pozoruji, a nejen já, že kvalita skrytých titulků citelně poklesla. Po všech stránkách. Překlepy, neopravené pravopisné chyby, nepřesné časování, nesprávné zalomení textu... Chápu, že titulkáři nemají čas se s titulky „piplat“ tak jako dřív. Neuživil by se. Hodně jim poklesly honoráře už jen tím, že jim deset let nestoupily ani při prudkém nárůstu nákladů. Poslední ránu jim vloni dala Česká televize, když jim i tento pidihonorář snížila až o polovinu. Televize šetří na nesprávném místě. Ani fakt, že skryté titulky - na rozdíl od otevřených - uvidí pouze část divácké obce, veřejnoprávní televizi neopravňuje vysílat do éteru nekvalitní paskvil.

— VĚRA STRNADOVÁ
AUTORKA JE PŘEDSEDKYŇÍ KOMISE
PRO SKRYTÉ TITULKY

Rekviem za plodnosť

Řada dokumentárních snímků, které si berou za úkol rozebrat dlouhodobě známou problematiku, upouští od rozhovorů s objektivními vědci a volí zaujaté, jedinečné stanovisko. Přesně tak pracuje i finský snímek *Tiché toužení* o léčbě neplodnosti, který na scénu přivádí dvě postižené manželské dvojice. S tímto postupem souvisí řada kladů i záporů. Snímku nechybí intimně lidský rozměr a možnost identifikace. Divák může plačtivě přihlížet opakovaným tragédiím, jež s sebou nesou obrovské citové vypětí pro ženu, která touží být matkou. Zdravotní problémy navíc představují i velkou zátěž pro vztah. Se subjektivním náhledem ale souvisí také příliš časté zdůrazňování frustrace

z neplodnosti. Řečnické otázky typu „Proč se tohle muselo stát zrovna mně?“ tak z diváků svým citovým vydráčením div nestrhávají kůži. Psychický nátlak spojený s nemocí debutující režisér Haanpää nedoprovází vysvětlením příčin nebo významů, dokonce zcela eliminuje zjevnou přítomnost dokumentaristy. Ačkoliv své subjekty sleduje v těch nejintimnějších okamžicích jejich strastiplného života, zobrazení lidí přítomnost kamery a vypravěče zdánlivě vůbec neregistrují. Několikero zinscenovaných scén by sice dobře sedělo do absurdní tragikomedie, v jinak seriózním dokumentu však působí jako pěst na oko. Ve výsledku tak snímek paradoxně připomíná spíše reality show nebo fikční film než

pravdivé líčení situace nešťastného páru. Možná to jako členové civilizace příliš nevnímáme, avšak člověka jako každého živého tvora řídí pud šíření potomstva. Naše kultura plodnou majoritu lidí oslavuje prostřednictvím Dne matek a televizních reklam na kojenecké pleny – o menšině neplodných se ale už tolik informací nedozvíme. V produktivní populaci je jich přítom celosvětově zhruba devět procent. I když *Tiché toužení* nevyniká po formální stránce, zaslouží si vzít na milost právě proto, že popularizuje tuto pozapomenutou část lidstva.

– LADISLAV LOUKOTA

Timo Haanpää / Tiché toužení / Světová soutěž / 14. 4. / 15:00 / Kino Metropol

Přitažlivost měsíce

Pokud budeme opravdu důsledně hledat pojem, který má štítek tabu, nebude to vůbec lehké. Jedním z kandidátů by bylo téma menstruace. Tohoto důležitého momentu v životě každé ženy se ve svém dokumentu ujala Diana Fabiánová. V rozpětí necelé hodiny a čtvrt se snaží nalézt příčiny negativních důsledků menstruace na své psychické a fyzické schopnosti. Velmi vstřícně působí fakt, že se již v úvodu seznámíme se samotnou autorkou a příběh nám zprostředkují její vlastní problémy s periodou. Za použití velmi otevřeného přístupu, širokého spektra oslovených odborníků a vhodně použité ironie se divák k intimnímu tématu dostává velmi blízko. Do očí bijící je

přístup zpovídaných zástupců mužské části populace. Neznalost, nezájem a snad i jistá dávka odporu, tak by se daly až na světlé výjimky stručně charakterizovat záznamy mužských výpovědí. Nabízí se polemika o tom, do jaké míry se profil mužů ve vztahu k menstruaci podřídil autorčiným režijním záměrům. Ale prosím pánské čtenáře, položme si ruku na srdce a pohleďme na vlastní vztah k ženské periodě. Odpovědi budou možná totožné se zmíněnými nešťastníky. Právě z tohoto důvodu je film *Měsíc* v nás důležitý. Fabiánová nepředkládá pouze divácky poutavou anabázi do jádra osobního problému, ale jakoby mimoděk vytváří i edukativní snímek, který by mohl být promítán na základních školách namísto

neurčitého kóktání zarudlých pedagogů. Ocenění si zaslouží také zajímavé narativní postupy. Autorka například s vtipem jede ze Slovenska hledat pomoc a radu do „pokrokové“ Ameriky, zřejmě kvůli nedostatku slovenských odborníků. Funguje také paralelní příběh dospívající Dominiky a její čekání na první menstruaci. Výborně zvolené děvče a její emotivní výpovědi nahrané na domácí kameru dodávají rozhovorům s teoretiky důležitý prvek autenticity. Celému dokumentu nasazuje korunu velmi zajímavé vyústění autorkčina hledání.

– KRYŠTOF POHL

Diana Fabiánová / Měsíc v nás / Světová soutěž / 14. 4. / 22:00 / Divadelní sál

Deti nie sú len štatistický ukazovateľ

Francúzsko-kanadský koprodukčný dokument sa divákov už v úvode pýta: „Ako je možné, že sa z malých detí stanú násilníci dospelí?“ Diváci dostanú hned niekoľko odpovedí a pravda je podľa všetkého niekde uprostred všetkých sociálnych, kultúrnych i biologických teórií.

Ocitneme sa u mnohých odborníkov, ktorí sa snažia pomôcť detskej duši. Tak, ako môžeme pozorovať rozdiely v metodológii, vidíme aj obrovský posun od čias, kedy na patologické javy v spoločnosti bolo nahliadané ako na produkt sociálneho a kultúrneho prostredia. Dnes sú považované za medicínsky problém

liečiteľný pomocou farmaceutík. Výskum sa tiež posunul inam – hodinové vyseďavanie u psychologov vystriedalo CT hlavy. Zaujímavé však je, že aj chorôb je akosi viac. Špecifikácia by vraj mala pomôcť správne zvoliť typ liečby. Tento dokument veľmi dobre ukazuje, že na „problémové“ deti sa nahliada ako na ukazovatele, čísla v tabuľkách, výkazy. Snaha pomôcť za každú cenu so sebou nesie daň v podobe vytrácanie ľudskosti. Jaury ozvláštnila svoj dokument fragmentmi z Truffautovho filmu *Nikto ma nemá rád*, ktorý už na konci 50. rokov poukázal na problém maloletých delikventov. Potreba mať deti pod kontrolou teda nie je ničím novým. Niekde bude asi chyba, keď už desaťročia to, čo bolo kedysi brané ako prirodzený vzdor spojený s dospievaním, označujeme ako psychické poruchy. Tvorcovia však veľmi dobre vidia, že nič nie je tak zlé, ako by sa mohlo zdať. Divákovi nezostáva nič iné iba súhlasit so slovami záverečného komentáru: „Keď sa pozeráme na deti ako na delikventov, nerobíme z ich budúcnosti sebanaplnňujúce sa proroctvo?“

– VLADIMÍRA MIKUŠOVÁ

Marie-Pierre Jaury / Dětsní pod dozorem / Světová soutěž / 14. 4. / 20:00 / Divadlo hudby

Harmonie prostoru

Národní technická knihovna v Praze otevřela pro veřejnost 9. září 2009. Po architektonické stránce je budova unikátní hned v několika ohledech. Jednak kvůli minimální energetické náročnosti, jednak z důvodů ryze estetických, a sice díky harmonickému souladu účelnosti na jedné straně a designové nadčasovosti na straně druhé. Časosběrný dokument *Vita Janečka* mapuje vznik architektonického díla od prvních kroků až po slavnostní uvedení do provozu. Nutno zmínit, že termín „dokumentární symfonie“, jak autor svůj film označuje, je více než výstižný. Tvůrce totiž neklade důraz ani tak na vyčerpávající rozhovory či polemiku o směřování moderní architektury, jako spíše na samotný proces vzniku významného kulturního centra. Není proto divu, že režisér manipuluje především s možnostmi filmového média. Aranžuje jednotlivé etapy výstavby jako dynamickou střihovou koláž, a vytváří tak spíše audiovizuální než fakty opředenou zkušenost.

– LUKÁŠ MASNER

Vít Janeček / MemOry / Česká soutěž / 14. 4. / 14:00 / Divadelní sál

Nie som historik

Rozhovor s Michalom Kováčom z projektu Režimy

Je potrebné, aby sa hip hop venoval sociálnym témam?

Každý nech sa venuje tomu, čo ho baví alebo zaujíma. Hudba, ktorá sa dostane na oficiálny nosič, sa robí pre poslucháčov, preto každá téma, ktorú poslucháči prijmu, je dobrá. Ja som to spravil preto, aby som projekt odlišil od iných. Baví ma prichádzať s originálnymi nápadiami.

Je dôležité vyrovnať sa s minulosťou vlastného národa?

Takými otázkami sa zaoberajú historici, možno politici. Netrúfam si to hodnotiť. Pre národ nie je každopádne dobré, keď má nedoriešené traumy z minulosti. Nie je to však vecou „národa“, ale vzťahov a pocitov jednotlivých ľudí, ktorým bolo ukrivdené, alebo ktorých ťaží svedomie. Mám na mysli konkrétne rozdelené rodiny, zničené kariéry, osobné tragédie z dôvodu vonkajších podmienok: nesloboda, nemožnosť cestovať, študovať, policajná šikana. Národ alebo štát sa môže ústami politikov oficiálne vyrovnať s minulosťou, rany sú však v jednotlivcoch, nie anonymnej mase národa. Očista spravidla trvá generácie, pokiaľ nevymrú priami účastníci kritických udalostí. Je ale dobré, ak ide navonok nejaké oficiálne stanovisko. Napríklad Japonsko sa podnes nevyrovnalo s aktivitami svojej armády v Mandžusku počas

druhej svetovej vojny, školský dejepis o tom mlčí. Nie je to zdravé pre spoločnosť, ani pre vzťahy medzi krajinami.

Váš album Režimy je nahratý chronologicky. Na koncertoch sa tiež predstavujete s týmto playlistom? Má zmysel hrať skladby prehádzane, keď ide o koncept?

Koncept a chronológia je na albume, ktorý je verejne dostupný – je to teda zaznamenané a každý má možnosť si to tak vypočuť. Na koncertoch je v poriadku, ak sa to ožije iným poradím alebo inými verziami skladieb, už sme to aj spravili. Skladby sú celky, ktoré fungujú aj samostatne, hudobne aj textovo.

Hrali ste napríklad vo Švajčiarsku. Je možné, aby naše dejiny pochopili ľudia „zvonku“?

Možné je všetko, ale toto je skôr veľmi nepravdepodobné. Na chápanie treba mať vec odžitú. My nie sme výchovný koncert, aby sme niekoho učili. Ani sa nedá sprostredkovať dejiny vonku takouto formou a za hodinu. Stačí, ak si ľudia zapamätajú, že vôbec existuje Slovensko. Vo Švajčiarsku sme to skôr postavili na živej hudbe a celkovej show. Hrali sme aj iné veci, nielen z albumu.

– VLADIMÍRA MIKUŠOVÁ

Režimy / koncert / 14.4. / 21:00 / Nádvoří

VIDĚT A VĚDĚT

Nebojte se V.Ř.E.D.u!

Přehledka amatérských filmů zdejších univerzitních studentů už dávno není batoletem, které by musel starší bratříček AFO vodit za ručičku. Za sedm let své existence se V.Ř.E.D. naopak stal jeho důstojným partnerem. Neodpovídá už ani označení amatérský v charakteristice, mnohé snímky by totiž strčily do kapsy i několikanásobně dražší produkce. Vzpomeňme třeba na loňský vítězný snímek Škleb, který neskromně shrábnul obě ceny. Jeho režisér, soutěžní veterán Honza Haluza, bude mít železko v ohni i letos. Má na svědomí

ANKETA

Jak podle vás vypadá typická žena vědkyně?

Já myslím, že bychom ji ani vůbec nepoznali. Ale chemikářka na základce měla bílé vlasy z těch pokusů. Tak možná bude mít bílé vlasy.

– KRISTÝNA, STUDENTKA

Úplně stejně jako muž vědec.

– TAŤÁNA, STUDENTKA

Bude vypadat normálně. Stejně jako my.

– BÁRA, STUDENTKA

Jako docentka Lazorčáková.

– TOMÁŠ, STUDENT

Má brýle, stáhnutý drdol, velká ňadra, plášť, cedulku a tužku, kterou pořád okusuje.

– TOMÁŠ, TECHNIK

Jsou tu stereotypy, že je to šedá myška v brýlích, která je někde zahrabaná, ale vzhledem k moderní době si myslím, že to může být kterákoliv žena.

– EVA, PŘEKLADATELKA

Starší, zamyšlená, nepříliš vzhledná paní, která neměla kamarády, tak šla studovat vědu. Tyhle stereotypy ale boří některé nové seriály.

– JANA, PUBLICISTKA

Myslíte si, že je věda sexy?

Hahahahahahaha. Stačí taková odpověď?

– KRISTÝNA, STUDENTKA

Ano. Je v ní spousta čísel. Vysvětlí člověku, jak se co dělá, a to je strašně sexy.

– TOMÁŠ, TECHNIK

Je sexy, protože letos jsou na AFO molekuly a ty jsou křupavé a voňavé.

– KATEŘINA, PR

Vědci jsou sexy.

– JULIE, STUDENTKA

Věda sexy není. Pro mě je to biflování.

– JANA, PUBLICISTKA

také originální znělku letošního ročníku. Pěticeletá porota složená z pedagogů a studentů filmové vědy mu však vybrala zdatné soupeře. Podle vlastních slov dala přednost kvalitě před kvantitou, a proto diváci uvidí „jen“ osm soutěžních filmů. Dva z nich sice úspěšně atakují hranici třiceti minut, ale na délce nezáleží. U poroty většinou boduje technické zpracování, u diváků zase nápad a vtip. Zatímco porota už má jasno, vás nelehké rozhodování o tom, kdo získá zájezd po Evropě či poukaz na jazykový kurz, teprve čeká. Už dnes!

– TOMÁŠ BRÍZA

V.Ř.E.D. / 14. 4. / 21:30 / Divadlo hudby

ČTVRTEK 14. DUBNA – REDAKCE DOPORUČUJE

11:00

FILMOVÝ SÁL

ZTRACENÝ RÁJ (SVĚTOVÁ SOUTĚŽ) / 83 min.

14:00

DIVADELNÍ SÁL

MEMORY (ČESKÁ SOUTĚŽ) / 37 min.
DIAGNÓZA – NÁDOROVÁ ONEMOCNĚNÍ MOZKU (ČESKÁ SOUTĚŽ) / 17 min.

DIVADLO HUDBY

PŘEDURČENÍ: ZAJISTIT SVĚTU DEMOKRACII (ZVLÁŠTNÍ UVEDENÍ) / 87 min. / Hostka: Sharon Wood

KAPLE BOŽÍHO TĚLA

TRIVIALIZACE A SEXUALIZACE VĚDKYŇ V HRANĚM FILMU (ŽENY A VĚDA) / Přednáška: Petra Pansegrau

15:00

KINO METROPOL

TICHĚ TOUŽENÍ (SVĚTOVÁ SOUTĚŽ) / 72 min.

17:00

FILMOVÝ SÁL

KRÁLOVNA SLUNCE (SVĚTOVÁ SOUTĚŽ) / 83 min.

DIVADELNÍ SÁL

(A)SEXUÁLNÍ (HRANIČNÍ PODOBY GENDERU) / 75 min. / Hostka: Angela Tucker

DIVADLO HUDBY

ŽENY VE VĚDĚ / diskuzní panel

KAPLE BOŽÍHO TĚLA

STRAKA V ŘÍŠI ENTROPIE / autorské čtení Markéty Baňkové

18:00

KINO METROPOL

MOZEK (MOZEK!) / 90 min.

20:00

DIVADELNÍ SÁL

ÚPRAVA FILMŮ A TELEVIZNÍCH PORADŮ PRO NESLYŠÍCÍ (KRÁSNÝ TICHÝ SVĚT) / Přednáška: Věra Strnadová

21:00

KINO METROPOL

GENDEROVÉ KÓDY (HRANIČNÍ PODOBY GENDERU) / 73 min.

NÁDVOŘÍ

REŽIMY / koncert

21:30

DIVADLO HUDBY

V.Ř.E.D. / přehlídka studentských filmů

partneři

generální partner

hlavní partner

hlavní pořadatel

hlavní mediální partneři

partners

mediální partneři

partneři

festival podpořili

AFO akademie film olomouc
 WWW.AFO.CZ
 2012.4.17
 WATCH & KNOW
 ACADÉMIA FILM OLOMOUC
 VIDĚT & VĚDĚT
 WATCH & KNOW
 ACADÉMIA FILM OLOMOUC
 WWW.AFO.CZ